

СИНЕЗА

Часопис за хуманистичке
и друшћивене науке

Приказ

DOI: 10.7251/SIN2101142K

UDK: 94(4)“1096/1099“(048.83)

Први крсташки рат из угла Византије

Frankopan, P. (2020). *Prvi krstaški rat, zov sa Istoka*. (N. Dropulić, prev.). Beograd: Laguna, 2020, str. 302.

Стефан Кречар

stefankrecar95@gmail.com

Крсташки ратови су се одиграли у раздобљу од краја XI до краја XIII вијека. У том периоду се велики број ратника и свештеника, али и трговаца и обичних људи са простора западне Европе населио у Палестини. Судар двије цивилизације, Истока и Запада, је довео и до успостављања врло важне културне и трговинске размјене. Први крсташки рат представља најуспјешнију епизоду из историје крсташких ратова јер је то био једини поход који је успио да оствари свој главни циљ, а то је ослобођење Јерусалима од муслиманске власти и враћање Свете земље у руке хришћана. Овај поход је уједно донио афирмацију и успон папске моћи, као и ширење утицаја папства на подручје источног Средоземља.

Аутор књиге *Prvi krstaški rat, zov sa Istoka* је Питер Франкопан, професор свјетске историје на колеџу Вустер и историчар који се специјализовао за историју Византије на универзитету у Кембриџу и Оксфорду и који се тренутно налази на челу Оксфордског византолошког центра. Једно од

главних поља његовог проучавања је византијска књижевност, а 2009. године је издавачка кућа Penguin из Лондона објавила његов осавремењени енглески превод Алексијаде. Двије године касније Bodley Head је објавио његову прву књигу *The First Crusade, The Call from the East*. Свјетску популарност Франкопан је пак стекао са књигом *The Silk Roads, A New History of the World* која је објављена 2015. године и која је убрзо преведена на преко тридесет језика. Велики успјех Франкопан је постигао и са књигом *The New Silk Roads, The Present and Future of the World* из 2018. године. Поред поменутих књига Франкопан је написао и велики број научних радова који су везани за историју Византије, крсташке ратове и Медитеран у средњем вијеку.

Издавачка кућа Лагуна из Београда је до сада објавила три књиге Питера Франкопана у преводу на српски језик – *Putevi svile, nova istorija sveta* 2018. године, *Novi putevi svile, sadašnjost i budućnost sveta* 2019. године и *Prvi krstaški rat, zov sa Istoka*

2020. године. Књига Питера Франкопана *Prvi krstaški rat, zov sa Istoka* у издању Лагуне има неколико недостатака који је одвајају од ранијих издања на енглеском језику. Прије свега напомене не прате текст и нису укључене у књигу већ се налазе унутар PDF документа објављеног на интернет страници Лагуне. Издавач као главни разлог за овај поступак наводи лакшу претрагу библиографских одредница на интернету. Међутим, мислим да је на овај начин отежана употреба напомена, као што употребу ове књиге отежава и недостатак индекса важнијих имена и појмова на крају књиге. Осим тога овом издању недостаје библиографија са препорученим насловима за даље читање, али и илустрације и ликовни прилози који су пратили ранија издања на енглеском језику.

Са друге стране на почетку књиге се налазе пажљиво одабране мапе које у знатној мјери олакшавају праћење и разумијевање текста. Након Предговора у којем је аутор изразио захвалност својим колегама за помоћ и савјете које су му пружили приликом писања дјела слиједи Увод и дванаест поглавља који су стилски лијепо написани и прилагођени ширем кругу читалаца.

Питер Франкопан је настојао да Првом крсташком рату приступи из угла Византије и да покаже како је заправо цар Алексије I Комнин главни покретач овог похода. Притиснута нападима Турака Селџука са истока и номадских племена са сјевера Византија се крајем XI вијека нашла на ивици пропасти. Таква

ситуација је приморала цара Алексија да војну помоћ потражи на Западу, па су његови посланици помоћ тражили од папе на сабору у Пјаћенци у прољеће 1095. године. То је према Питеру Франкопану био тренутак који је покренуо низ догађаја који су на крају довели до Првог крсташког рата. Франкопан такође сматра да је у случају крсташких ратова историјска школа на Западу под снажним утицајем монашких хроника које истичу средишњу улогу папе у походу. Разлог за представљање византијског цара као издајника крсташког похода и умањивање његове улоге у хроникама Западне провенијенције према аутору ове књиге лежи у томе што су управо вође крсташа одлучиле да прекрше феудалну заклетву положену цару и да успоставе своју власт на некадашњим византијским територијама.

Прва два поглавља ове књиге нам дају општи преглед дешавања на Западу и у Византији у другој половини XI вијека. На тај начин се читалац упознаје са положајем папства на Западу крајем XI вијека као и са борбом папе Урбана II за свој положај који је био ослабљен због сукоба са антипапом Климентом III и Хајнрихом IV, царем Светог римског царства. Такође, читалац се упознаје и са опадањем моћи Византије у овом периоду које је дошло као посљедица неспремности да се одговори на константне нападе Нормана, Печенег и Турака Селџука, али и са дешавањима која су пратила долазак Алексија I Комнина на власт у Византији 1081. године.

Наредна четири поглавља су посвећена опису стања у Малој Азији након битке код Манцикерта која се одиграла 1071. године. Приказано је ширење Турака Селџука на византијску територију у Малој Азији као и војни и дипломатски покушаји цара Алексија да то спријечи. Питер Франкопан притом даје ново тумачење Алексијаде, дјела царева кћерке Ане Комнине, у којем излаже другачији редослијед догађаја од оног који се налази у Алексијади. Своја тумачења аутор поткрепљује до сада слабије кориштеним источним изворима, прије свега дјелима Матије из Едесе и Михаила Сиријског, али и појединим арапским изворима. Пошто су Алексијеве политичке и војне акције за повратак Мале Азије у византијске руке пропале и пошто се царство притиснуто привредном кризом нашло на ивици пропасти, византијски цар је морао да преко својих посланстава потражи помоћ на Западу. Папа Урбан II је пак те позиве за помоћ спремно дочекао јер је у њима видио прилику да учврсти свој положај, прошири свој утицај и укине црквени раскол представљајући се на тај начин као заштитник хришћанства.

Седмо и осмо поглавље књиге говоре о великом одзиву крсташа са Запада које је махом привукла жеља за ослобођењем Јерусалима и Свете земље, али и могућност добитка разних духовних и материјалних награда. Крсташки контингенти су на свом путу према Константинопољу били добро снабђевени што је према Франкопану доказ да је поход

био пажљиво испланиран и припремљен. Када је византијски цар успио да поклонима и присилом придобије вође крсташа да му положи заклетву вјерности поход је могао да се настави. Иако је наставио да крсташима шаље помоћ, сам Алексије није лично предводио крсташе и остао је у византијској престоници. Овакав поступак цара аутор ове књиге објашњава Алексијевим страхом од побуне против његове власти.

Борбама крсташа са Турцима Селџуцима су посвећена наредна три поглавља. Поред детаљног описа начина на који су крсташи освојили Никеју, Антиохију и Јерусалим и битака које су водили са селџучким и арапским армијама читалац добија увид и у дјеловање византијских трупа које су напредовање крсташа искористиле за ослобађање западне Мале Азије и за повратак стратешки важних тврђава и градова у унутрашњости полуострва. Пошто су прије пада Антиохије византијски одреди отишли да потраже помоћ, крсташки вођа Боемунд је искористио прилику и присвојио власт у Антиохији након освајања града 1098. године. Овај моменат Франкопан види као прекретницу која је довела до затегнутијих односа цара са крсташима и напосљетку стварања крајње негативне слике цара Алексија на Западу.

У посљедњем поглављу се упознајемо са неуспјелим покушајем Боемунда да уз помоћ присталица окупљених на западу Европе сруши Византију. Иако је према споразуму из 1108. године Боемунд поново постао Алексијев вазал, крсташке

хронике су као издајника похода приказивале цара Алексија. Аутор је зато покушао да овом књигом отклони одређена погрешна тумачења и да цара Алексија постави на заслужено мјесто у историји Првог крсташког рата.

Књига Питера Франкопана *Prvi krstaški rat, zov sa Istoka* према томе представља одличну полазну тачку

за све оне који желе да сазнају више о Првом крсташком рату из угла Византије. Сама тема овог дјела је обрађена јасно и прецизно. Рад аутора на овој књизи је произвео вриједно дјело које ће представљати неизоставан дио сваког озбиљнијег истраживања византијске историје посљедњих деценија XI вијека.